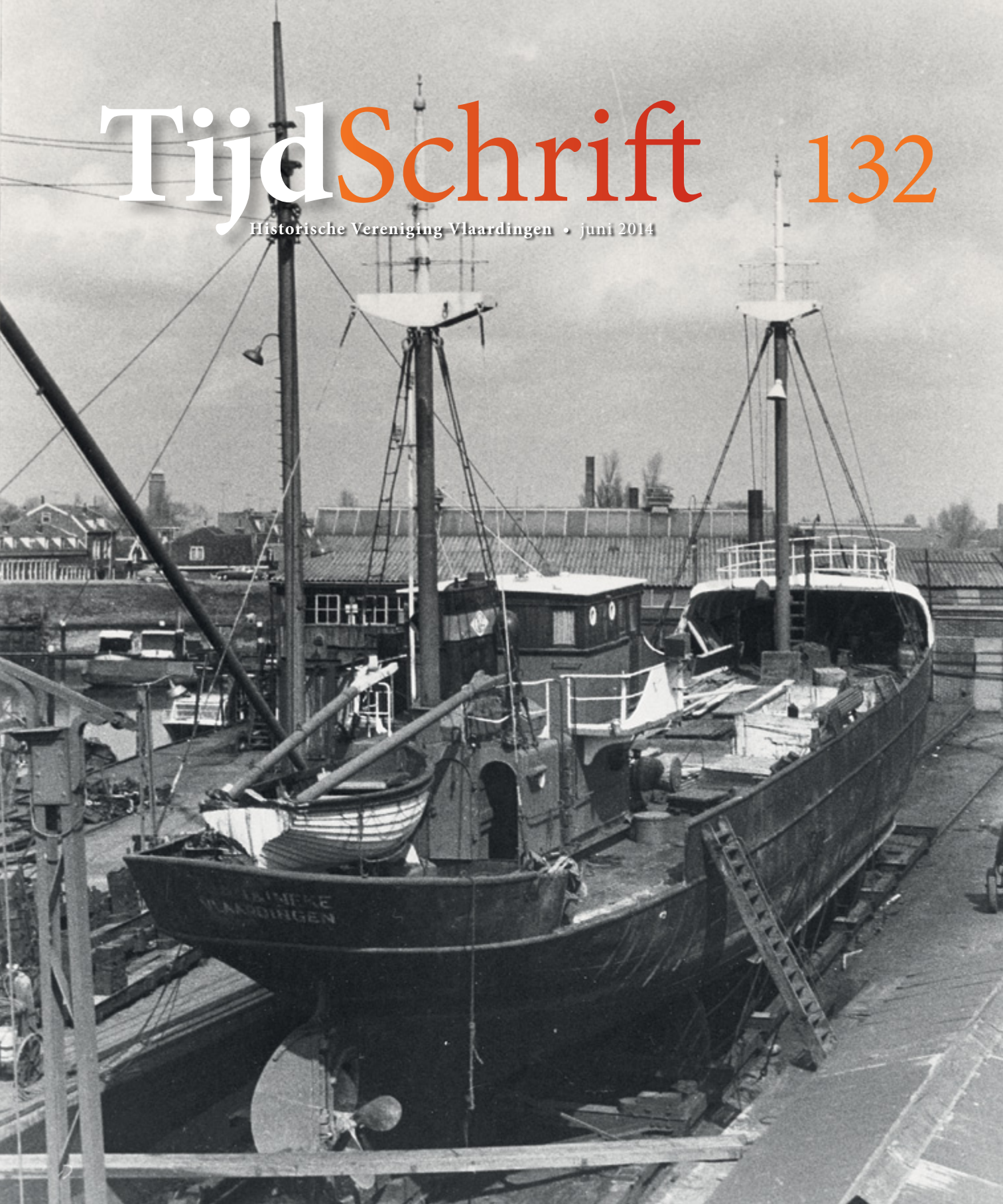

TijdSchrift 132

Historische Vereniging Vlaardingen • juni 2014

DE KONING TAPIJTEN

Billitonlaan 42-48, 3131 LK Vlaardingen
Tel. 010-4344645

**GORDIJNEN BINNENZONWERING BEHANG
TAPIJT LAMINAAT VINYL**

OPENINGSTIJDEN:

maandag t/m vrijdag

09.00 - 17.30 uur

zaterdag

09.00 - 17.00 uur

In overleg is een afspraak
in de avonduren mogelijk

aannemingsbedrijf a. van der lugt b.v.
nieuwbouw verbouw renovatie

vlaardingen 010-434 25 44

www.avanderlugt.nl

*Freelance, gediplomeerd lood- & zinkwerker.
Ook voor dakadviezen.*

W.H. Daalmeijer

Telefoon 010-4345587
Mobiel 06-52341310 / 06-16653931
www.loodgieterdaalmeijer.nl

...ook voor uw tegelwerken
www.daalmeijertegelwerken.nl

Vlascom CV

Vlaardingse Assurantie Combinatie cv

Spoorstraat 2
NL - 3134 TA Vlaardingen

Website: www.vlascom.nl
e-mail: info@vlascom.nl
Tel +31(0) 10 248 04 85
Fax +31(0) 10 234 45 00

Advies op het gebied van:

Schadeverzekeringen

Watersportverzekeringen

Levensverzekeringen, Pensioenen

Financiële planning

Schadebegeleiding

Financiering, scheepshypothecken

Vermogensbeheer

Fisc-ad

Fiscale en administratieve dienstverlening

J.A. Janson

fiscaal adviseur

Plein 1940 nr 47
3135 PR Vlaardingen
tel: 010 435 92 67
fax: 08 4220 69 33
e-mail: fiscad@hetnet.nl
www.fiscaaladviseurs.nl

Stout Grafische Dienstverlening

A. Hoogvlietstraat 6 - 3134 CC Vlaardingen
tel. 010-2480603 - fax 010-4344878
info@stoutinu - www.stout.nu

Korte Hoogstraat 4a
3131 BK Vlaardingen
Tel. 010 - 434 38 44

Voor kopieën (ook in KLEUR)

**moet je
naast
de molen zijn!**

**DRUKKERIJ/COPYSHOP
A. OUWENDIJK
naast de molen**
Kortedijk 16a-b
3134 HB Vlaardingen

De Historische Vereniging Vlaardingen heeft tot doel het bevorderen van:

- de belangstelling voor en de kennis van de stad Vlaardingen en haar bewoners;
- het behoud en het herstel van gebouwen en stedenbouwkundige structuren en landschappen;
- het behoud en het verzamelen van die gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van de stad.

De contributie bedraagt € 17,50. Voor leden woonachtig buiten Vlaardingen € 25,00 en dat is dan inclusief portokosten. Het bankrekeningnummer van de vereniging is NL44 INGB 0000 750 978. Leden krijgen jaarlijks het Historisch Jaarboek en 4x per jaar het verenigingsblad Tijd-Schrift.

Lidmaatschap

Het verenigingsjaar loopt gelijk met het kalenderjaar. Lid worden kan het gehele jaar door. Kortings op de contributie bij lid worden in de loop van het jaar is niet mogelijk. Wel worden dat jaar reeds uitgegeven publicaties dan nagezonden.

Opzegging

Opzegging van het lidmaatschap dient schriftelijk bij de ledenadministratie te geschieden of via een email naar info@hvv-vlaardingen.nl. Een opzegging kan direct ingaan of aan het eind van het jaar. Restitutie van contributie wordt niet verleend. Leden die hun contributie niet voor of op 31 december hebben voldaan worden automatisch uit het ledenbestand verwijderd.

Het bestuur is als volgt samengesteld:

W.C. den Breems, voorzitter
C. Maarleveld, penningmeester
mevr. G.H.J. Maat-Grijsen, secretaris
A.W.J. Andriessen
J. van Elk
E.A. Lohmann
A. Ouwendijk
E. van Rongen
mevr. T. van der Hoek, notuliste

Contactadres / losse verkoop publicaties:

Arnold Hoogvlietstraat 69
3134 CB Vlaardingen
Telefoon (010) 434 6864

Ledenadministratie:

Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon (010) 474 9416

Adres ledenactiviteiten:

Kortedijk 16a/b
3134 HB Vlaardingen
Telefoon (010) 435 3322 (kantoor)
(010) 434 2474 (thuis)

Redactie Tijd-Schrift:

E. van Rongen, eindredacteur
K. Bloem
M. Carree
mevr. G. van der Weijden
F. Wittkampf

Redactie-adres:

Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon (010) 474 9416

Bijdragen aan de inhoud van Tijd-Schrift zijn van harte welkom. In verband met de geautomatiseerde verwerking van de teksten ontvangt de redactie deze graag per e-mail:
info@hvv-vlaardingen.nl t.a.v. de redactie.

ISSN 1380-2992

© Historische Vereniging Vlaardingen

Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Internet: www.hvv-vlaardingen.nl - www.begraafplaatsmaus.nl
E-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Productie: Stout Grafische Dienstverlening

Inhoud

Redactioneel 3

De laatste vleetvisserij vanuit Vlaardingen 1964 4
Peter Zuydgeest

Een onderwijzer met zeemansbloed 11
M. den Admirant

Beeldbepalend pand in beeld 21
Wout den Breems

Boekbespreking 22

Ledenactiviteiten 24

April 1964. De VL 89 'Jan en Ineke' op de helling bij Scheepswerf A. de Jong N.V. Het was de laatste keer dat een Vlaardings vissersschip op de helling van een Vlaardingse werf zou zitten.
(Foto Peter Zuydgeest, collectie Stadsarchief Vlaardingen)

Het Vlaardingen cadeau !
 Replica Vlaardings Haringbord

het waaigat
 woon-ideeënwarenhuis

Markt 57 Vlaardingen tel. 010-4343685
www.waaigatwonen.nl

**“De Vlaerdinger”
 Touringcarbedrijf**

Rode Kruislaan 33
 3135 WC Vlaardingen
 Telefoon +31 (0)10 - 449 03 70
 Mobiel +31 (0)6 - 53 79 10 23
 E-mail info@devlaerdinger.nl

Memobeeld Digitaal Erfgoed
 Creating Digital History

Digitaliseren van Video Tapes, 35mm Dia's en
 8 mm en 16mm Film

Informeer naar de mogelijkheden en bel
 010 - 460 3000
 of kijk op: www.memobeeld.nl

Studio: Aletta Jacobskade 106
 3137 TC Vlaardingen

Westkaai
 VOOR LUNCH & DINER

**Stijlvol lunchen en dineren
 voor een prettige prijs**

Restaurant Westkaai, Westhavenkade 10, 3131 AB Vlaardingen
 T 010 - 248 70 18 E info@westkaai.nl I www.westkaai.nl
 Openingstijden: maandag t/m zaterdag, 12.00 - 24.00 uur (*s zondags gesloten).

- Bloemwerken en arrangementen
- Goed gesorteerde snijbloemen
- Bloeiende- en bladplanten
- Bruidsboeketten en corsages
- Rouwwerken

Markgraafaan 135
 3131 VL Vlaardingen
 Tel: 010 43 43 704

JAC. VERKUIL
 BLOEMSIERKUNST

**DIJKSHOORN
 EUROMOVERS**

AL MEER DAN
50 JAAR
 VERHUIZEN!

WWW.DIJKSHOORN.NL
 TRAWLERWEG 8 3133 KS VLAARDINGEN TEL.: +31 (0)10-2480522

Vlaardingen: de Haringstad!

Nu er door de Vereniging Vrienden van het Visserijmuseum (tegenwoordig Vrienden van het Museum Vlaardingen) niet zoveel meer over de visserij wordt gepubliceerd, wil de HVV dit onderwerp ook wat meer aandacht geven. Als eerste daarom in dit Tijd-Schrift een ooggetuigenverslag van Peter Zuydgeest over een reis die hij maakte op een haringlogger in 1964, in de nadagen van de gloriejijd van de Vlaardingse haringvisserij. Leuk om dat eens uit de eerste hand te horen, ook al is het 50 jaar na dato!

Het tweede artikel gaat wel niet speciaal over de haringvisserij, maar heeft daar toch verband mee. Maarten den Admirant beschrijft de Vlaardingse periode van Arij Wapenaar. Die was allereerst onderwijzer (aan de christelijke school aan de Hofjesstraat waar meester Van Kampen de scepter zwaaide), maar daarnaast had hij een grote hobby: schrijven. En in zijn verhalen en boeken kwam de visserij ook vaak aan bod, getuige enkele voorbeelden in het artikel. Daarnaast geeft Wout den Breems nog wat meer achtergrondinformatie over de schrijver en zijn werken.

Tsja, Vlaardingen – Haringstad. Dat is nu wel heel duidelijk verleden tijd. Vissersschepen liggen er allang niet meer in de haven (nou, op de Balder na, als die weer is opgekalefaterd). En Vlaggetjesdag liep in de jaren zestig al op zijn eind. Maar we hebben nog wel een Beschermd Stadsgezicht, en heel veel Beeldbepalende panden. Twee zaken waar de HVV zich lang en uitgebreid voor heeft ingezet. Dat Stadsgezicht is niet zo direct zichtbaar (behalve dan dat er allemaal niet meer zo gemakkelijk gesloopt en verbouwd kan worden). Maar de Beeldbepalende panden zijn wel zichtbaar, doordat de eigenaren een fraai bordje aan de gevel kunnen schroeven (en heel veel dat ook doen). Bij die Beeldbepalende panden zitten er uiteraard ook die uit het haringverleden dateren. Helaas verkeren die niet allemaal in een goede staat. Aan de Koningin Wilhelminahaven staan bijvoorbeeld een paar voormalige haringpakhuizen in een uiterst verpauperde staat. Dat is toch geen goede manier van met het roemruchte visserijverleden omgaan! Noblesse oblige: Beschermd stadsgezicht, Beeldbepalende panden: zorg ervoor dat ze voor volgende generaties ook zichtbaar zijn. Het is weer een voorbeeld van waarom een sterke HVV nodig is.

Nou ja, binnenkort komt de eerste nieuwe haring weer het land in (maar niet in Vlaardingen, helaas). Als we daarmee bevoorradat zijn kunnen we toch weer langs de Westhavenkade zo'n visje verorberen en denken aan hoe het daar vroeger was...

Eric van Rongen
 eindredacteur

De laatste vleetvisserij vanuit Vlaardingen 1964

**Dit ooggetuige-
verslag van Peter
Zuydgeest is ge-
schreven in 1964.
Na 50 jaar nu
eindelijk gepubli-
ceerd! Omwille
van de authenti-
citeit is het niet
aan de huidige tijd
aangepast.**

Peter Zuydgeest

Wie in deze tijd een 'kantje' langs de haven maakt, treft daar zo nu en dan de resten aan van de eens zo grote Vlaardingse vissersvloot. Bij het aanzien van de stille verlaten kade kan men zich moeilijk voorstellen dat er een tijd was, dat vrijwel de gehele Nederlandse haringhandel hier geconcentreerd was. De schepen lagen in die tijd rijen dik langs de kade van de Oude Haven, die al spoedig te klein bleek voor de grote aantallen vissersschepen. Ook toen eenmaal de Nieuwe Haven een feit geworden was, kon men dit aanschouwen. Bij het bekijken van oude prenten en foto's die gelukkig nog bewaard zijn gebleven krijgt me een zekere weemoed naar die tijd. Niet dat de oude tijd zo goed was, maar de sfeer en gezelligheid en de drukte die er toen te vinden was is helaas voorgoed verdwenen.

Toch varen er vanuit Vlaardingen nog vissersschepen uit, die de haringvisserij en de visserij op makreel, schelvis, kabeljauw, enz. nog beoefenen. De hoekers en buizen maakten plaats voor de zeilloggers en de zeilloggers werden verdrongen door de stoomfietsen en motorloggers. De laatste fiets nam in 1962 voor het laatst aan de visserij deel, en het zal nog een korte tijd in beslag nemen en de motorlogger zal een visserijship geworden zijn dat alleen nog maar in de herinnering zal voortleven.

In 1964 voeren er vanuit Vlaardingen nog slechts 9 motorloggers ter haringvisserij. De motortrawler heeft de motorlogger in zeer korte tijd verdrongen. Een tiental jaren geleden waren er nog een goede 200 motorloggers in de vaart. In 1964 nog ongeveer een 50 stuks, terwijl in 1965 misschien nog een vijftiental loggers aan de visserij zullen deelnemen. Op 20 mei 1964 vertrokken er uit Vlaardingen 8

Vlaggetjesdag 1964,
een treurige bedoe-
ning...
(Foto Peter Zuydgeest,
collectie Stadsarchief
Vlaardingen)

motorloggers en op 28 mei nogmaals 1 motorlogger ter haringvisserij. Voordat de schepen uitvoeren hebben we 'vlaggetjesdag 1964' mogen aanschouwen. Dit vroeger zo feestelijk gebeuren is nu gedegradeerd tot een paar schepen met hier en daar een vlaggetje. Dit blijkt wel uit de volgende regels uit een gedicht van de Heer P. de Goede.

*Als schuwe vogels uit het nest
lagen in de stille haven
nu schraal en feesteloos bevlagd
om verbleekte roem te staven
de resten van de grootse vloot
uit vergleden glorie dagen.*

Ook de 'buysjesdag 1964' had niets meer uit te staan met de aloude buysjesdagen uit vroeger dagen. Het was in die tijd dat Dr. Niemeijer de volgende regels schreef (uit een oude buisjesdag)

*De vloed is af, Ginds zwaaien reeds de kielen,
Daar de eb begon, aan de ankertouwen rond,*

*Daar knarst de spil- en met verrukte zielen
Sleept 't zangrig volk het anker uit de grond
De kiel drijft los, men hijst met wakkre handen
Het zeil in top, dat 't windjen zwellen doet.*

Zelf had ik het genoeg aan boord van de motorlogger VL 71 'Vertrouwen' met schipper A. Don van de Visserij-Maatschappij 'Vlaardingen' de eerste reis mee te maken. Het eerste schip dat op die woensdag 20 mei 1964 de Vlaardingse haven verliet was de VL 89 'Jan & Ineke', schipper A. Bot, van de Handelsmij. G. Kornaat N.V. Verder vertrokken uit de haven de loggers VL 78 'Vlaardingen', VL 79 'Maas', VL 85 'Bertina', VL 114 'Voorlichter', VL 199 'Martha Maria' en de VL 190 'Koningin Wilhelmina' (de VL 70 'Hendrik & Jan' verliet pas op 28 mei 1964 de haven).

Om ongeveer 08.30 v.m. maakte de VL 71 los van de kade en verliet nagewuifd door de familieleden en bekenden van de bemanning de haven. Op de Nieuwe Waterweg werden wij nog gepasseerd door de VL 85 'Bertina'. Voor ons zagen we nog juist de witte masttop-

De VL 71 vaart uit voor de eerste reis. De bemanning draagt hun 'uitzeilertje', een net pak.
(Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

Aan dek wordt alles in gereedheid gebracht.
(Foto Peter Zuydgeest, collectie Stadsarchief Vlaardingen)

pen van de VL 89, die als eerste Vlaardingse logger in zee liep. Bij het passeren van de pieren te Hoek van Holland werd er door de bemanning nog druk gezwaaid en geroepen naar familieleden die naar de Hoek waren gekomen. Langzaam zagen we de vaderlandse kust achter de horizon verdwijnen. Toen was het tijdstip gekomen dat de bemanning de schipper 'goeie visserij en welkom in zee' ging wensen. Het weer was prachtig, veel zon en geen bewolking. De gehele dag werden we gezelschap gehouden door de VL 89, die

op een halve mijl afstand voer. Later in de middag kwamen daar de VL 114 en VL 190 nog bij. Verder ging op deze 1e dag alles naar wens. De volgende dag, (21 mei) werd tegen de middag alles in gereedheid gebracht om 's avonds voor de eerste keer aan schot te gaan. De jonen en blazen werden boven dek gehaald evenals de breels. Het nettenruim met daarin 80 netten (er mocht nog niet met de hele vleet gevist worden) werd opengegoot, zo ook het reepruim. Verder werd het vinkennet voor de brug gehangen. Om ongeveer 18.00 n.m. die avond kwam er recht vooruit een schip in zicht, en dit schip bleek al spoedig de VL 85 'Bertina' te zijn. Deze oude verbouwde stoomfiets lag in de avondschemering al aan de vleet. Bij het passeren werd er flink goeiendag geschreeuwd. Na nog enige mijlen verderop gestoomd te hebben, werd er bijgedraaid.

In de voorste mast werd de Hollandse vlag gehesen (de zgn. schotvlag) als teken dat de VL 71 ging schieten. Het schip werd met de kop in de wind gedraaid en het ogenblik was daar. De schipper begaf zich naar het voorschip om daar het voorroer te bedienen, terwijl de 1e monteur zich op de brug bevond om daar de motor te bedienen (afstandbediening). De schipper keek nauwgezet of iedereen klaar stond en gaf toen het bevel 'paaie maar jongens'. Direct daarop werden de netten uit het ruim getrokken, werden door de stuurman aan de reep gebonden. Tegelijkertijd bevestigde een matroos de blazen aan de netten. Daarop gooide de volgende groep matrozen de netten in zee. Het schieten van de vleet ging in een zeer snel tempo. Twee man trokken de netten uit het ruim, één trok de reep uit het reepruim en verder als boven omschreven. Het schieten nam die dag ongeveer een klein uur in beslag, terwijl op de volgende dagen er niet meer dan 3 kwartier voor nodig was. Nadat de hele vleet in zee stond, stapte de afhouwer naar voren, zetten zijn pet af en sprak 'Gesloten met vlijt, God zegene onze arbeid'. De

De vleet wordt uitgezet.
(Foto Peter Zuydgeest, collectie Stadsarchief Vlaardingen)

reep werd buitenom het schip getrokken en door het kluisgat naar binnen gehaald en op het dek vastgebonden. Als teken dat wij een vissende logger waren werd er op de bak een vismand naar boven gehesen. Om 2 uur in de morgen (22 mei) werd onder grote spanning de vleet gehaald. Een zeer zwaar werk. Over de geesten (houten rollen) werden de netten naar boven getrokken en door de wantstanders uitgeklopt. De netten werden voorts door de kok in het nettenruim opgeslagen. De reep werd door de afhouwer met behulp van de winch opgewonden en door de reepschieter in het reepruim opgewonden. Deze werkzaamheden moeten in goede samenwerking geschieden, want indien de reep te ver wordt opgewonden komen er te veel netten dicht bij het schip, met als gevolg, dat de netten voorbij het schip drijven en moeilijk naar boven getrokken konden worden. Dit gebeurde wel eens een keertje. De vangst van die nacht bestond uit een mandje haring en wat makreel.

De overige Vlaardingse schepen hadden eveneens geen vangst. Het volgende schot (23 mei) leverde wel iets op. Ongeveer een achtal kantjes werd er gevangen, een vangst die voor het begin van de teelt de moeite waard was, en ook een behoorlijke prijs opbrachten. Op 26 mei vingen we 17 kantjes. De volgende dag was het voor de meeste schepen raak. De 8 Vlaardingse loggers brachten toen 200 kantjes naar boven, alleen de VL 71 had er toen 50 gevangen. Alle Vlaardingse schepen voeren zgn. in combinatie. Dat hield in, dat er telkens 1 schip alle gevangen haring van alle schepen ophaalt en naar huis brengt. De 1e jager was de VL 199 'Martha Maria', die op maandag 25 mei 1964 de 1e vleetharing van Vlaardingse loggers naar huis bracht. Het overgeven van de haring ging zeer snel in z'n werk. De jager lag stil en de logger die haring over ging geven voer langzaam naar de 199 toe. Aan de railing waren autobanden bevestigd om de klappen op te vangen, een bepaald niet overbodige

Hospitaalkerkschip
‘de Hoop’ is altijd in de
buurt.
(Foto Peter Zuydgeest,
collectie Stadsarchief
Vlaardingen)

maatregel. Na wat gemanoeuvreeer lagen de schepen naast elkaar en werd er vastgemaakt. De vaten werden met schekelhaken opgehaald en met een duwtje naar de andere logger overgebracht. Daar aangekomen weden de tonnen direct in het ruim gestreken. Daarna werden de trossen losgemaakt en de jager draaide af om op de volgende klant te wachten. De VL 199 werd als jager gevolgd door de VL 78 ‘Vlaardingen’, die met ongeveer 33 last haring, werkelijk volgestouwd op 27 mei huiswaarts stoomde, gunstig door het fraaie weer. Op zee hadden we diverse ontmoetingen met Duitse vleetloggers, waarvan 1 de AE 15 ‘Leo Fürbringer’ uit Emden ons praaide. Ook voeren er Noorse, Oost-Duitse, Poolse, Russische, Deense en IJslandse visserssche-

pen. Natuurlijk kwamen we ook diverse Scheveningers tegen, o.m. de vleetloggers SCH 233, SCH 236 en de trawler SCH 54. Verder de VL 16 ‘Voorloper’, enkele Katwijkse trawlers, waaronder een splinternieuwe hektrawler. Ook zagen we aan de kim de enige Vlaardingse hektrawler VL 115 ‘Vooraan’ voorbij trekken. Dat er een zekere rivaliteit tussen Duitse en Hollandse schepen was bewees wel het volgende. Bij het opstomen om aan schot te gaan, voer voor ons een Duitse vleetlogger, die de kennelijke neiging had om eveneens aan schot te gaan. Het schip minderde vaart en de bemanning gooide enige blazen en wat netten in zee, die de bedoeling om te gaan vissen duidelijk maakte. De bemanning van de VL 71 vond het echter niet te pas komen dat zo’n m..f

eerder aan schot zou gaan dan wij. Dus werd er vaart geminderd en er werden eveneens enige blazen en wat netten in zee gegooid. Vanaf de Duitser werden deze werkzaamheden gadeslagen en klaarblijkelijk begrepen ze wel hoe de stemming van de Hollander was. De Embdenaar haalden z’n sprotje weer uit zee en draaide een rondje om ons heen en verdween, vriendelijk nagekeken door enkele Vlaardingers. Het was misschien niet netjes, maar toch wel te begrijpen. Overdag zagen we meermalen de ‘engel van de visgronden’ voorbij trekken. Het was de meest geziene gast van de visserman nl. het gloednieuwe hospitaalkerkschip ‘de Hoop’. Het leek elke ochtend net een kloek met kuikens.

Het kerkschip was namelijk elke ochtend omgeven door diverse loggers, die een kleine reparatie hadden uit te voeren, of een beman-

ningslid naar de dokter moesten sturen. De natuur bood ons zeer interessante bezienswaardigheden o.a. een ‘Hillegonda’ een klein soort walvis, draaide meermalen om ons schip heen. Ook de Jan van Genten waren onafgebroken bezig om hun portie vis te bemachtigen, wat ze zeer goed afgingen.

Een minder prettig incident deed zich voor met de VL 79 ‘Maas’. Deze logger ging zeer laat aan schot, en had daardoor veel moeite een goed plaatsje te vinden. Hij schoot z’n vleet te dicht bij de VL 71 (die reeds lang aan schot lag). Door wind en stroming zagen we ’s avonds het voorste gedeelte van de vleet langzaam maar zeker naar ons toedrijven. Goede raad was duur. Als we bleven liggen, kregen we zeker netten of blaastouwen in de schroef, wat voor beide partijen minder aangenaam was. Dus nu moest de schipper besluiten om een eindje op te stomen, wat met

De VL 78 ‘Vlaardingen’
onderweg naar huis.
(Foto Peter Zuydgeest,
collectie Stadsarchief
Vlaardingen)

Het kaken van de
haring wordt in een
razend tempo gedaan.
(Foto Peter Zuydgeest,
collectie Stadsarchief
Vlaardingen)

10

zich meebracht dat de reep een stuk opgewonden moest worden, daardoor kwamen de eerste netten in beweging en daardoor kon er in die netten geen haring gevangen worden. Gelukkig liep één en ander nog vrij goed af.

De tijd was aangebroken om naar huis te keren, althans voor mij. De schipper had reeds aan schipper Bot van de VL 89 (de 3e jager) gevraagd of hij een prenter op de thuisreis aan boord wou hebben, waartegen Aai Bot geen bezwaar had. De volgende morgen om ongeveer half vijf kwam de VL 89 langszij om de enkele kantjes die we die nacht gevangen hadden over te nemen. Na afscheid van de schipper en de bemanning genomen te hebben stapte ik over de reling aan boord van de 'Jan & Ineke'. Nagewuifd door de bemanning van de 71 draaide de VL 89 af om

nog een paar kantjes bij de VL 70 'Hendrik & Jan' te halen. Na dit karweitje ging het volle kracht vooruit naar Vlaardingen. Het overgrote deel van de bemanning van de 89 bestond uit Noordekers, (Noordwijkers), hoewel er toch nog 4 Vlaardingers aan boord waren. Ik kan niet anders zeggen, dat ze evenals de bemanning van de VL 71 zeer gastvrij waren. Er werd mij onmiddellijk een kooi aangeboden, en daar het pas half zes was ging de hele bemanning op de wachtsman na een paar uurtjes pitten. Aan boord van de 'Jan & Ineke' had ik diverse gesprekken met de schipper en stuurman, die allebei reeds jaren ter visserij voeren. Op de gehele thuisreis, ongeveer 36 uur, werden we gezelschap gehouden door een duif die op de bak ging zitten en pas in Vlaardingen wegvloog. Zo stoomden we langzaam

De VL 199 'Martha Maria' komt langszij en neemt enkele kantjes over.
(Foto Peter Zuydgeest, collectie Stadsarchief Vlaardingen)

11

Het werk zit er (even) op, tijd voor wat lekkers.... Een van de weinige foto's die ons een summiere blik geeft op het interieur van het vooronder. In het midden zit Peter Zuydgeest. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

maar zeker weer naar Holland. Omstreeks 18.00 n.m. van de 2e dag aan boord, zagen we de loodsboot voor Hoek van Holland opdoemen. Toen we vlakbij de loodsboot waren werd er gestopt. Van de loodsboot af kwam er een motorvlet die recht op de 89 aankoerste. Het was spoedig duidelijk wat er ging gebeuren. De bemanning van de loodsboot had trek in haring, en dat kon verholpen worden. Er werd een emmer haring in de vlet gezet en de schipper van de 89 werd verrast met een grote fles ouwe klare. Elk wat wils. Na dit gebeuren kwam al spoedig de Hoek in zicht en weldra liepen we de Waterweg binnen. Nadat we Maassluis gepasseerd hadden kwam al gauw de oude Vlaardingse toren in zicht, helaas ging er geen bal op zoals in vroeger dagen. De torenwachter ging niet meer de mensen langs om te zeggen dat Aai Bot 'voor gat zat'. Geen drommen mensen meer op 't Oofd. Die tijd

is reeds lang voorbij. Toch was het een leuke ervaring om vanuit zee de rivier op te varen. Omstreeks half negen waren we dwars voor het hoofd en enkele minuten later liepen we de haven van Vlaardingen binnen. Een mooie en interessante reis was voorbij.

Een onderwijzer met zeemansbloed

Arij Wapenaar (1883-1967) in zijn Vlaardingse tijd

M. den Admirant

Geboren in Vlaardingen uit een vissersgeslacht, koesterde Arij Wapenaar al van jongs af liefde voor de zee. Toch werd hij geen zeeman, maar schoolmeester. Vijf jaar stond hij in zijn geboortestad voor de klas in de christelijke school aan de Hofjesstraat, waar hijzelf onderwijs had genoten. In 1907 volgde zijn benoeming tot onderwijzer aan een christelijke school te Berkum, bij Zwolle. Ruim 40 jaar was hij aan deze school verbonden, vanaf 1911 als hoofd. Landelijk kreeg Wapenaar in die tijd enige bekendheid als protestants-christelijk dichter en essayist. Na zijn dood werd een lied van hem opgenomen in het kerkelijk Liedboek van 1973 en dat van 2013. In deze bijdrage schenken we aandacht aan Arij Wapenaars Vlaardingse jaren, waaraan ook zijn novellen *Op hoop van zegen* en *Onderwijzersleed* herinneren.

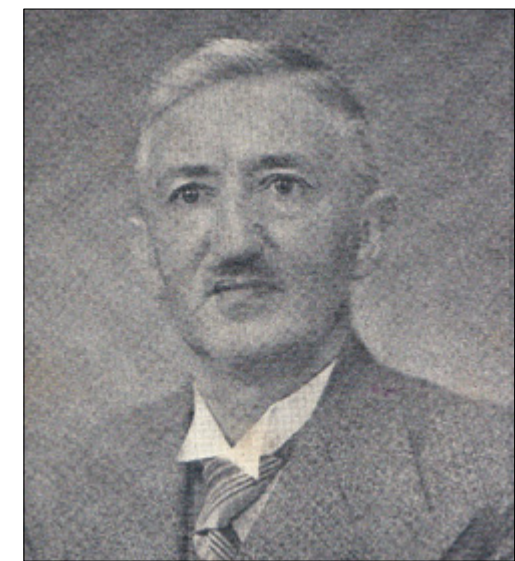
Arij Wapenaar kwam op 12 september 1883 ter wereld als zoon van Johannes Wapenaar, van beroep schipper, en Willemina Storm. Zowel van vaders- als van moederszijde stamde hij uit een zeemansgeslacht. Zijn groot- en overgrootvaders kozen allen het ruime sop en brachten het tot stuurman of schipper.

1883 was voor de Vlaardingse visserij een ramspoedig jaar: in maart waren twee schepen met man en muis vergaan. In januari 1884 trof een tweetal schepen hetzelfde lot. Zulke gebeurtenissen lieten in de vissersplaats een diepe indruk na, zeker bij een zeemansfamilie als de Wapenaars.

Arij, wiens ouders tot de Nederlandse Hervormde Kerk behoorden, bezocht de in

1871 geopende christelijke school aan de Hofjesstraat. Op een klasfoto uit 1892 staat hij afgebeeld te midden van 24 andere leerlingen, het hoofd van de school Simon van Kampen, en de hulponderwijzer A. van der Kooij. In zijn jongensjaren maakte Arij een paar plezierreizen ter haringvisserij mee, zo vertelde hij later. Zijn vader vond het echter beter, dat hij geen zeeman werd, maar doorleerde en een ander beroep koos. Arij besloot toen 'in vredesnaam maar schoolmeester' te worden. Zijn opleiding ontving hij op de 'normaalschool' in Vlaardingen. Het was in die tijd gebruikelijk dat de zogenaamde kwekelingen overdag op een lagere school assisteerden en buiten schooltijd werden opgeleid voor het akte-examen (het staatsexamen voor de akte van bekwaamheid van hulponderwijzer).

Van het letterkundig onderwijs op de normaalschool had Arij Wapenaar geen hoge dunk. De kwekelingen hoorden nooit iets over

Portret van Arij Wapenaar. (Uit: Literaire Overdenkingen, collectie Wout den Breems)

‘de beweging van tachtig’, de literaire vernieuwing, die in de jaren tachtig van de negentiende eeuw begon. Er werd alleen gesproken over figuren als Potgieter en Ten Kate. Eens hoorde Wapenaar enkele onderwijzers elkaar voorlezen uit het proza van Van Deyssel; ze lachten om diens ‘mallotige taal’. Dit wekte juist zijn nieuwsgierigheid en het bracht hem ertoe, zich aangaande de tachtigers te oriënteren.

Volgens Wapenaar had hij zijn literaire opvoeding vooral aan het *Maandblad voor Letterkunde* te danken, een uitgave van het (in 1853 opgerichte) ‘Nederlandsch Jongelingsverbond’. Hij deed eens mee aan een letterkundige prijsvraag: een opstel over het gedicht ‘Hagar’ van Da Costa. Zijn inzending werd bekroond. In die jaren leerde hij ook veel op een letterkundige afdeling van de christelijke jongelingsvereniging ‘Liefde en Vrede’ te Vlaardingen, waar de jongelui het waagden onder andere de dichtbundel *Van de passielooze Lelie* van Frederik van Eeden (één van de tachtigers) te bespreken.

Toen Wapenaar in april 1902 was geslaagd voor het akte-examen, kreeg hij begin mei van dat jaar meteen een aanstelling als onder-

wijzer aan de christelijke school aan de Hofjesstraat in Vlaardingen, waar hij blijkbaar als kwekeling reeds werkte.

In 1902 werd hij ook voorzitter van ‘Liefde en Vrede’. Hij was ‘consciëntieus, ernstig en de vereniging zeer toegewijd’, aldus het jubileumboek 1886-1986. Toch legde hij zijn voorzittersfunctie al na twee jaar neer. Arij Wapenaar, die ‘de gereformeerde beginselen van harte was toegedaan’, gaf namelijk gehoor aan een oproep van de Gereformeerde Jongelingsbond, zich bij deze (in 1888 opgerichte) bond aan te sluiten.

In september 1907 werd Wapenaar benoemd tot onderwijzer aan de christelijke lagere school te Berkum (gemeente Zwollerkerspel), zodat hij uit Vlaardingen vertrok. Maar zijn geboortestad vergat hij niet, zoals onder meer blijkt uit de schets ‘Gebleven’, gepubliceerd in *Stemmen des Tijds*, 3de jaargang (1914) en de novellen ‘Op hoop van zegen’ en ‘Onderwijzersleed’, respectievelijk in de 4de en de 6de jaargang van dit maandblad voor christendom en cultuur. De verhalen spelen alle drie in Wapenaars Vlaardingse tijd.

Interieur Liefde en Vrede
(Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

...Het oude stadje aan de Maas...
(Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

‘Gebleven’

De schets ‘Gebleven’ is een aangrijpend verhaal over een schippersvrouw, Mien van Galen. Ze verkeert in een martelende onzekerheid over het lot van haar (tweede) man, Kees van Galen, die met zijn logger ‘Trio’ al negen weken weg is. Haar eerste man was jaren geleden al tijdens een Pinksterstorm op zee omgekomen. Later had ze nog een zoon verloren, die door een stortzee overboord was geslagen. Aan de kerktoeren van ‘het oude stadje aan de Maas’ (Vlaardingen) wordt een rode bal uitgehangen: het teken dat de torenkijker een van zee terugkerend vaartuig in het oog heeft gekregen. Als de jeugd op het marktplaatsje dit heeft ontdekt, klinkt een algemeen geroep: ‘Een bal op!, een bal op!’. De bal wordt ‘inge-haald’, de torenkijker komt naar beneden en noemt de naam van de schipper van het in aantocht zijnde vaartuig: Jan van der Zwan. Voor Mien van Galen is het benauwend. ‘Tedere dag as je ‘Een bal op’ oort roepe – zegt ze in haar Vlaardings dialect- o, ’t is of ie deur de grond gaat. Je ‘ebt geen oogenblik rust of duur O, ik bid nacht en dag, of de (H)eere nog oitkomst mog geve!’. Het was haar te veel, het ging als een vlijmende priem door haar ziel. O God, hoe is het toch mogelijk? Zes kinderen ende vader, een beste vader, een broodwinner weg? Zo’n smart zou ze niet overkomen, nooit

Eindelijk kwam er bericht. Binnengekomen schepen maakten melding van een vlie-

gende storm op een zondag en zondagnacht. Eén schip had een boot opgepikt met het nummer en de naam van de logger die gebleven was: Trio, VL 36.

De dominee kreeg bericht van de rederij. Van de dertien opvarenden behoorden er negen tot zijn gemeente. Zwaar viel hem de gang naar al die gezinnen... Naar de schippersvrouw ging hij allereerst...

‘Op hoop van zegen’

In de novelle ‘Op hoop van zegen’ beschrijft Wapenaar het leven aan boord van een Vlaardingse logger, de VL 112, ‘Stella Maris’. Hoofdpersoon is Janus de Ronde. Hij is zes jaar schipper geweest op de ‘Triton’, een rank ijzeren schip, heel wat beter dan de logger. Maar vorig najaar, nadat het schip was afgetakeld, had de reder hem ‘bedankt’, hem kortweg gezegd: ‘Janus, je vaart de laatste jaren zoo ongelukkig, dat we op jou schip niks dan verliezen. We zullen ’t is met ’n ander proberen in ’t vervolg’. Toen had Janus nog gevraagd: ‘Ken meneer dan ietwat zegge van m’n zee-manschap? Dat ’k mijn best niet genoeg dee?’ – ‘Nee, volstrekt niet, schipper Janus, maar je begrijpt toch wel: We kunnen van het verlies ook niet rendeeren!’. En zo hadden ze hem op het kantoor afgescheept!

Ditmaal vaart De Ronde als matroos op de ‘Stella Maris’ met Jan Groen als schipper. Janus’ twaalfjarig zoontje Klaas gaat voor het eerst mee als ‘afhouder’ (het jongste lid van

In november deed de logger zijn laatste haringreis in het seizoen... In dit geval de VL 10 'Vooruit'.
(Collectie: Stadsarchief Vlaardingen)

de bemanning van een haringlogger). Wanneer De Ronde op de VL 112 aan het werk is, verzucht hij: 'O (H)eere, geef me deze zeumer toch ies zegen op 't werk. O, ik weet 't niet, (H)eere, maar Je 'ebt er zeker je waize bedoe-linge mee, dat ik zoo ongelukkig varen mos, dat 'k nou weer as matroos op 'n vreemd schip weg mos Ik 'eb 't niet verdiend, maar och, schenk U ons nog ies dat we op een goeie vis-scherai magge komme'.

Helaas, ook deze reis met schipper Groen levert aanvankelijk slechts een armelijke vangst op. Stuurman Gerrit de Leeuw weet wel waar het aan ligt: het komt doordat ze De Ronde aan boord hebben. 'Je 'ad die kerel nooit motte anneme ... die vaart nou eenmaal ongelukkig, waar die ook vaart, en nou benne wai d'r mee bezocht', zegt hij tegen schipper Groen. Maar deze wijst zo'n redenering resoluut af. 'Wat wete wai, mensche, daar nou van? Niks ommers! 't Opperweze zal een mensch nou ies boitengewoon veul zege geve

en dan zel ie 't beter achte, je niks as tegenslag an te doen'.

Zeven weken later. Het is zondag en zo-als gebruikelijk wordt in het logies een gods-dienst oefening gehouden. Schipper Jan, die de leiding heeft, laat het tiende vers van psalm 68 zingen: 'Geloofst zij God, met diepst ontzag...'. Op verzoek van de schipper leest Janus de Ronde een hoofdstuk uit de Bijbel voor: Lukas 5, het verhaal van de wonderbare visvangst. De discipelen hebben de gehele nacht niets gevangen, maar als ze op het woord van Jezus hun netten uitwerpen, vangen ze zoveel dat de netten scheuren en ze twee schepen met de vangst kunnen laden, tot zinkens toe..... De Ronde heeft dit verhaal met opzet gekozen. De vorige week hadden de netten iedere nacht rijke vangst gebracht. En dat nadat de man-nen gedurende bijna zes weken nacht op nacht hadden gezwogen en niet meer dan een enkele ton hadden gevangen. Maar nu zonk de 'Stella Maris' al dieper, dankzij de rijke vangst.

Naar 't Oofd
(Collectie Streekmu-seum Jan Anderson)

In november deed de logger zijn laatste haringreis in het seizoen. Alle hens was aan 't dek, uitgezonderd de jongens, die in het voor-onder moesten blijven. De golven, opgezweept door de loeiende drift van een orkaan, werden steeds hoger en dreigender. Schipper Jan hield zelf het roer. Janus stond bij de stoomspil. Zulk weer had hij al zo vaak meegemaakt, maar altijd opnieuw was er huiver en vrees. De schipper constateert dat de barometer iets is vooruitgegaan; daarom kunnen de mannen wel een poosje naar kooi. Schipper en stuur-man blijven echter voor alle zekerheid boven. Janus komt haastig het trapje naar het vooron-der af om even naar zijn zoon te kijken. Als hij zich omkeert om weer naar boven te gaan, is het alsof de 'Stella Maris' uit elkaar barst: 'al-len voelen den schok, 'n doodsschrik siddert het vooronder door, 'n donderende dreun ru-moerig boven hun hoofden.....'. Een stortvloed bruist het logies binnen, de mannen staan tot de knieën in het water. Ze gaan naar het dek, Janus voorop. Tot hun verbijstering horen van schipper Jan , dat stuurman Gerrit de Leeuw in de stortzee overboord is geslagen op het

moment dat Janus in het vooronder was....

Zwaar gehavend vaart de 'Stella Maris' na deze vreselijke stormnacht naar Vlaardingen terug.

'Onderwijzersleed'

De hoofdpersoon in de novelle 'Onderwij-zersleed' is de 21-jarige Van Aalten, die sinds kort les geeft aan een grote christelijke school in 'het vissersstadje aan de Maas'. Hij was als onderwijzer begonnen in een stil Veluws dorpje. De overgang naar het stadje Vlaardin-gen is hem niet in elk opzicht meegefallen. Met zijn kosthuis heeft hij het goed getroffen, maar zijn rumoerige schoolklas geeft hem kopzorgen. Zijn studie voor de hoofdakte lijdt eronder.

Met zijn iets oudere collega Bakker maakt hij 's avonds een wandeling naar 't hoofd'. Bakker, een Vlaardinger, vertelt hem over de haringvisserij. Later gaat het gesprek over de 'tachtigers'. Terwijl Bakker weinig voelt voor de beweging van tachtig, heeft de lite-raire vernieuwing voor Van Aalten juist een geheimzinnige bekoring. Hij leest liever 'De

Wapenaar in zijn werk-
kamer.
(Uit: Literaire Over-
denkingen, collectie
Wout den Breems)

kleine Johannes' van Van Eeden dan Potgier-
ters langademige zinnen of de langdradige ro-
mans van mevrouw Bosboom. Daarom heeft
hij het naar zijn zin op de afdeling 'Nut en Ge-
noegen' van de jongelingsvereniging, waar de
jongelui heel wat van de tachtigers weten.

We mogen hieruit afleiden dat achter Van
Aalten de auteur van deze novelle schuilgaat:
Arij Wapenaar had immers in zijn jonge ja-
ren ook veel belangstelling voor de beweging
van tachtig en op de letterkundige afdeling
van 'Liefde en Vrede' nam hij kennis van de
nieuwe literatuur.

Van Aalten heeft een klas van ruim vijf-
tig leerlingen in één van de negen lokalen van
een grote 'schoolkazerne'. De lokalen zijn van
elkaar gescheiden door een wand, waarvan
het onderste deel van hout en het bovenste
van glas is. Door deze ouderwetse schoolin-
richting was het 'de patroon, als souverain
schoolmonarch in één oogopslag vergund, 't
gansche heir der leerlingen en hun onderwij-
zers te overzien'. Wapenaar heeft kennelijk de
christelijke school aan de Hofjesstraat op het
oog, waar hij vijf jaar onderwijzer was (vol-
gens een verslag van de plaatselijke school-
commissie telde deze school aan het begin
van 1899 483 leerlingen en werd het hoofd
bijgestaan door zeven onderwijzers en twee
onderwijzeressen). Het schoolhoofd, de 'bo-
venmeester', is een vriendelijke oude man
met een zware zwarte baard. Hiermee kan
niemand anders zijn bedoeld dan Simon van

Kampen (1841-1914), die van 1873 tot aan zijn
dood hoofd van de school aan de Hofjesstraat
was (in 1922 kreeg ze de naam Van Kampen-
school).

In zijn verhaal, dat dus ten dele autobio-
grafisch is, beschrijft Wapenaar hoe het in
Van Aaltens klas toeging. 'Na veel gesprong
op en onder de banken en halsbrekende toe-
ren tussen de rijen, zaten ze eindelijk met de
armen over elkaar'. Achter de scheidingswand
hief collega Verbeek met z'n klas een psalm-
vers aan. Van Aalten volgde met zijn klas. Pas
daarna kon de Bijbelles beginnen. Vertellen
was Van Aaltens 'fort', zijn sterke kant. Zelfs
belhamels luisterden met gespannen aan-
dacht. Ditmaal was een verhaal over de rich-
ter Simson aan de beurt: de Israëlitische held,
die over een buitengewone kracht beschikte
en een geduchte tegenstander van de Filistij-
nen was. Eens werd hij door mannen van zijn
eigen volk met touwen gebonden om aan de
Filistijnen te worden overgeleverd. Toen zij
Simson, met gebonden handen, zagen aankom-
en, juichten ze al van pret. Maar ze juichten
te vroeg! Opeens ontplooidde Simson zo'n ge-
weldige kracht, dat de taai touwen bezweken
als draadjes voor het vuur.... Als Van Aalten
dit heeft verteld, daverd er in de klas een ho-
merisch gelach. De meester schrikt ervan.
'Stil, jongens, stil, 't is nog niet uit', vermaant
hij. Dan gaat de deur naar de gang open...
Met een ontsteld gezicht komt de bovenmees-
ter binnen. Verwonderd kijkt hij beurtelings

naar Van Aalten en naar de klas. 'Wat is dat?
Onder de Bijbelles zo'n gelach? Dat mag toch
niet, Van Aalten?' En zich tot de klas wendend
roept hij met zware stem: 'Wat mot dat daar?
Wil jullie allemaal es netjes in de bank gaan
zitten?'

Na de Bijbelles volgt het leesuurtje. Voor
Van Aalten is de leesles een plaag. Hij krijgt
dan te maken met een geest van verzet in de
klas. Te verwonderen is dit niet als men weet
dat de leerlingen de gebruikte boekjes al vier
maal hebben doorgelezen. Eén van de groot-
ste belhamels is Maarten Veldheer. Hij is de
zoon van een koekenbakker die 's zomers de
kermissen bereist en 's winters met z'n gezin
een huis dichtbij de school bewoont. Maarten
heeft daardoor een achterstand in het leren.
Hoewel hij al elf jaar is, zit hij pas in het vier-
de leerjaar. Als hij tijdens het leesuurtje een
beurt krijgt, blijkt dat hij niet heeft opgelet.
Voor straf moet hij de hele les overschrijven.
Hij protesteert, waarop Van Aalten hem de
klas uitstuurt en in een hoek duwt.

Onder de rekenles gaat het weer mis.
Maarten Veldheer veroorzaakt tumult in de
klas, doordat hij een medeleerling in z'n kui-
ten knijpt. Hij krijgt opnieuw strafwerk. Maar
daarbij blijft het ditmaal niet. Driftig komt
Van Aalten op hem af en slaat met een lini-
aal op 's kwajongens dij. 'Een gebrul als van
een zwaar gewonde rauwde loeiend door 't lo-
kaal'. Was dit aanstellerij, of was die ene klap
werkelijk zo hard aangekomen? Van Aalten
krijgt spijt en maakt zich zorgen, vooral als
hij merkt dat Maarten 's middags absent is.
Na schooltijd, op weg naar huis, ontmoet hij
in het park kinderen die op zoek zijn naar
beukenootjes. Maartens zusje Marie is één
van hen. Als de onderwijzer naar haar broer
vraagt, krijgt hij te horen: 'Maarten is ziek,
hij 'eit steenpuistel'. Dit antwoord is voor Van
Aalten een grote opluchting: hij had de jongen
dus precies op een gevoelige plek geraakt en
daarom had Maarten zo gebruld. 'Zeg maar
tegen je broer, dat meester zo gauw mogelijk

Gedenkboekje uit-
gegeven ter gelegen-
heid van het 25-jarig
bestaan van 'Liefde en
Vrede' in 1911.
(Collectie Wout den
Breems)

es naar hem komt kijken', belooft hij...
Zo heeft Wapenaars verhaal over onderwij-
zersleed toch nog iets van een *happy end*.

Literatuur

*Jubileumboek 1886-1986, 100 jaar C.J.V. Liefde
en Vrede Vlaardingen*. Vlaardingen 1986.

Netten, K.W. van, *Van Hofjesstraat tot Krui-
denpad 1867-1992, 125 jaar christelijk onder-
wijs in Vlaardingen*. Vlaardingen 1992.

Risseeuw, P.J., *Christelijke schrijvers van dezen
tijd*. Kampen 1930.

Wapenaar, A., 'Gebleven', in: *Stemmen des
tijds, maandblad voor christendom en cultuur*,
jg. 3 (1914).

Wapenaar, A., 'Op hoop van zegen', in: a.w.,
jg. 4 (1915).

Wapenaar, A., 'Onderwijzersleed', in: a.w., jg.
6 (1917).

Arij Wapenaar

Naar zee.
Jan is het 11- jarig
zoontje van de schip-
per en mag voor een
plezierreisje mee ter
haringvangst. Aan
boord is ook de iets
oudere Janus waar Jan
het niet zo mee kan
vinden en het regelma-
tig botst. Als het schip
in de problemen komt
en ook Janus het zwaar
te verduren krijgt,
springt Jan voor Janus
in de bres en komt het
toch nog goed tussen
de twee.
1e dr. 46 blz., 1930. Il-
lustrator G.D. Hoogen-
doorn. Uittgever G.F.
Callenbach, Nijkerk.
Dit verhaal komt ook
voor in 'HOUZEE' het
eerste christelijk jeugd-
jaarboek. 1930.

Wapenaar, Arie (1883-1967) Letterkundige / onderwijzer

Arie Wapenaar behoorde tot de zogenoemde “Jong-Protestanten”, een stroming die met name tussen de eerste- en tweede wereldoorlog bestond. Zij wilden bij het protestantse volksdeel een nieuwe protestantse literatuur stimuleren. Met name in zijn dichtwerk liet Wapenaar zich als vrome mysticus kennen, die stond in een eeuwenoude, bevindelijke geloofstraditie. Zijn literaire voorkeur hadden schrijvers als Da Costa en Bilderdijk. Hij pleitte voor een volwassen christelijke romankunst in zijn literatuurrecensies in *De School met den Bijbel* en het dagblad *De Rotterdammer*.

Arij Wapenaar, die op 28 april 1967 in zijn woonplaats Zwolle overleed, was van 1911 tot 1948 hoofd van de christelijke lagere school in Berkum (vóór de annexatie door Zwolle was Berkum een landelijk dorp in de gemeente Zwollerkerkspel). Wapenaar was “een lieve, vergeetachtige, wat driftige man, die onder de les uit het raam kon staren en dan snel iets opschreef”. Door het raam van zijn schoollokaal keek hij uit op de Agnietenberg met het graf van Thomas à Kempis. De school bevond zich pal naast de begraafplaats “Bergklooster”.

Naast dichter was Wapenaar ook essayist. In 1936 kwam er bij Libertas in Rotterdam een boekje met literaire overdenkingen van zijn hand uit. Dit boekje is uitgegeven ter gelegenheid van zijn 25-jarig jubileum als letterkundige. Het werk van Wapenaar kenmerkt zich door een sterk romantische en ook piëtistische inslag. Het meest bekend is hij wellicht vanwege zijn tekst van lied 475 uit het

Liedboek voor de kerken “Geef mij Heer mij los te zingen”. In 1962 verscheen zijn dichtbundel “De laatste ronde”. Hierin verwoordt hij zijn liefde voor de zee als volgt:

*Aan zee
Nooit word ik moe van naar de zee te staren
Van dat de dag die koud en grauw begint
Het stille spel met mist en wolken wint,
Als uit de kim trots komt de zon gevaren,
Verblindend-mild zijn goud spreidt op de baren,
Of ’t al voor mij is, die de ruimte mint,
Waar in de meeuwen, wiegend op de wind,
Vlak langs mij zwenken onder ’t spelevaren.*

Biografische en bibliografische gegevens A. Wapenaar uit de collectie Wout den Breems.

Beeldbepalend pand in beeld

Wout den Breems

In november 2007 vroeg de gemeente Vlaardingen de HVV om mee te denken over het realiseren van een lijst van Beeldbepalende panden van Vlaardingen. Een mooi initiatief, maar het zou ook een flink karwei worden.

Oude pandeninventarisaties werden door de HVV opnieuw beoordeeld, panden werden geschrapt vanwege vervallen staat of omdat ze inmiddels waren gesloopt. Ook werden er nieuwe panden en objecten toegevoegd en zo ontstond er een groslijst van 890 panden en objecten. Vervolgens is een gespecialiseerd bureau aan de slag gegaan om al die panden aan de hand van een speciaal puntensysteem te beoordelen. Hierna heeft ook de gemeentelijke Monumentencommissie de lijst beoordeeld en uiteindelijk kon op 14 februari 2013, tijdens de rijkstoekenning van het Beschermd

Stadsgezicht, in de Grote Kerk van Vlaardingen de zo begeerde lijst gepresenteerd worden, waarop uiteindelijk 555 panden prijken.
Op 24 februari 2014 was er het heugelijke moment dat wethouder Hans Versluijs en HVV voorzitter Wout den Breems de eerste schildjes op een aantal Beeldbepalende panden hebben bevestigd en inmiddels siert op vele panden in de stad het schildje.

Wethouder Hans Versluijs schroefde een schildje op de fraaie gevel van het fraaie pand aan de Koningin Wilhelminahaven ZZ 13. Het pand dat een rijke geschiedenis kent is thans in eigendom van Marco de Groot van Embassy Logistic Service. Eens behoorde het tot de rederij van Jan Schippers, die het in 1915 liet bouwen. Daarna hebben meubelfabriekant Leewis en de oud-ijzerhandel Zet-hameta hun bedrijf in het rederspand gehad. Nadat het pand er enige tijd er wat vervallen heeft bijgestaan, wordt het nu met waardering

Wethouder Hans Versluijs plaatst het bordje aan KW haven 13
(Foto Wout den Breems)

De VL 164 'Java' voor
het pand van Van Toor,
het voormalig woon-
huis van de familie
Schippers.
(Collectie Wout den
Breems)

voor het verleden door Marco de Groot beetje bij beetje opgeknapt.

De bouwer van het pand, Jan Schippers, 1869-1912, te Vlaardingen was een zoon van Andries Willem Schipper, reder, koopman en politicus. A.W. Schipper kwam in 1865 naar Vlaardingen en begon zijn bedrijf met het vervaardigen van Garancine aan de Oosthavenkade nabij de Maas. Daarnaast bracht hij ook een drietal zeilloggers in de vaart. De huidige witte 'villa van Van Toor' werd in opdracht van Schippers gebouwd. In tegenstelling tot zijn vader verschaftte Jan Schippers zich een uitgebreidere vissersvloot. In 1895 richtte hij de Maatschappij 'Hollandse Zeevisserij' op en bracht de ijzeren sloep VL 170 'Insulinde' in de vaart, daarna volgden nog de VL 175 'Sumatra', VL 188 'Wassenaer', en de VL 189 'Baron van Borch van Vorden'. Deze visserssloepen zullen tot 1902 voor de rederij in de vaart zijn, waarna in 1903 het het ss. VL 164 'Java' wordt toegevoegd.

Jan Schippers was kennelijk gehecht aan deze schepen, want pas in 1910 zien we een uitbreiding van zijn vloot, nu met de motorlogger VL 18 'Borneo'. Het valt op dat Schip-

pers hoofdzakelijk namen uit het Nederlands Indië aan zijn schepen toebedeelde. Als in 1912 Jan Schippers komt te overlijden wordt het bedrijf voortgezet onder de naam MIJ 'Hollandse Zeevisserij' dir. Firma Jan Schippers. Dan zien we in 1914 wederom een vlootuitbreiding met de motorlogger VL 20 'Timor' en de motorlogger VL 22 'Jan Schippers' welke laatste een eerbetoon geweest zal zijn aan de oprichter van de rederij. In 1917 gaat het minder met de rederij en in 1918 zien we alleen nog onder directeurschap van J. Woudstra de motorloggers VL 164, VL 18 en de VL 22 in de vaart. Begin juni 1919 loopt de 'Java' op een mijn en is met de gehele bemanning van twaalf koppen vergaan. Een reddingsboei, die aanspoelde op 13 juni op Vliehors, Terschelling, is nog aanwezig in de collectie van het Museum Vlaardingen. In 1922 is de rederij in liquidatie en houdt op te bestaan.

Naast het beheer van haringschepen bezat Jan Schippers ook nog een haringhandel. De rederij activiteiten vonden aanvankelijk plaats aan de Oosthavenkade 89, waarna in 1915 het fraaie rederspand aan de Koningin Wilhelminahaven ZZ 13 werd betrokken.

Boekbespreking

'Toen kolen stoken noodzaak was' door Henk Brobbel. Dit is weer eens een eigen uitgave van de HVV! Henk Brobbel doet in dit interessante boekje aan de hand van heel veel foto's uit de doeken hoe de steenkolenhandel in Vlaardingen groeide, bloeide en vrijwel teloor ging. Want er zijn nog steeds mensen die op kolen stoken! Uiteraard is er veel aandacht voor de diverse Brobbel-bedrijven, maar ook de andere handelaren komen aan bod. En dat zal voor vele lezers enerzijds veel herkenning oproepen, en anderzijds de uitspraak "O, zat dat zo!". Want wat er allemaal gebeurde voordat die paar mud nootjes-4 bij ons in de bunker in de kelder onderin de flat terecht kwamen (weliswaar in Schiedam, maar het principe was hetzelfde), is voor mij althans altijd een raadsel geweest. En toen de kolen in zakjes werden geleverd in plaats van los, maakte dat het naar boven halen wel gemakkelijker, maar ik moest nog steeds die wat enge, donkere kelder in. Zo'n zakje was sneller gepakt dan een kit volgeschept, en dan liep de lichtautomaat tenminste nog... En dan 's ochtends het asrooster opschudden, de kachel bijvullen en de zaak weer opstoken: wat is CV dan toch gemakkelijker en comfortabeler. Maar dan mis je wel het vrijdags voor de kachel in de teil gaan en dan een pyjama aan die op de kachel was opgewarmd.... Kortom: een boekje dat veel herinneringen oproept! Voor

wie dat ook wil: het is te koop bij de HVV en in de Vlaardingse boekhandel voor € 6,95.

'boter, kaas en... Zuivelbereiding op de boerderij' door Bas Braad. Dit 28e deel in de serie van 't Oft naar 't Oofd is het geslaagde resultaat van een samenwerkingproject tussen het Streekmuseum Jan Anderson en Museum De Schilpen in Maasland. Het beschrijft aan de hand van foto's die gemaakt zijn door boerenzoon Piet Oosthoek op zijn ouderlijke boerderij hoe de melk-, kaas- en boterproductie plaatsvond. De foto's uit dit boekje, en meer, zijn eerder gepubliceerd in het boek *Vlaardinger Ambacht – daar gebeurt 't!* van Jan Anderson uit 2008 (dat werd opgedragen aan de in 1994 overleden Piet Oosthoek, die suppoost was bij het Streekmuseum). Maar er wordt nu veel meer uitleg gegeven over de productieprocessen en een pagina met weetjes over de basisproduct: de koe. De foto's van Oosthoek vormen de basis voor de zomertentoonstelling in Museum De Schilpen. Het boekje is te koop voor € 2,50 bij het Streekmuseum Jan Anderson, Museum De Schilpen en de boekhandel.

(Eric van Rongen)

Ledenactiviteiten

We lopen al weer naar het einde van het Lezingenseizoen 2013-2014. Er rest ons nog slechts de jaarlijkse busreis, op **zaterdag 28 juni a.s.**

Een aantal leden heeft zich inmiddels al aangemeld, maar voor de snelle beslissers **hebben we nog enkele plekken vrij**. Neem dan zo snel mogelijk contact op, want ook bij onze koffie en lunchadressen wil men graag vooraf weten hoeveel mensen ze mogen verwachten.

Het programma is als volgt: om 08.25 vertrekken we vanaf de parkeerplaats van Zwembad De Kulk, en om 08.30 uur vanaf het Shell benzinstation in Holy.

Allereerst gaan we naar Culemborg, een mooi vestingplaatsje in het weidse rivierenlandschap van de Lek, met nog veel oud stedschoon, waar ons – halverwege een mooie wandeling door het centrum – de koffie ‘mét’ wacht bij de oude Binnenpoort, de enige overgebleven stadspoort uit de 14e eeuw. Ook

wandelen we langs o.a. de gotische kruisbasiliek Grote- of St. Barbarakerk uit de 15e eeuw en het Stadhuis aan de Markt, een mooi voorbeeld van laat-gotische bouwstijl, daterend uit 1534.

Na deze wandeling stappen we weer in de bus en worden even later afgezet bij het historische stadje Buren, dat nauwe banden heeft met het Oranjehuis. Het is in z'n geheel ‘beschermde dorpsgezicht’. We wandelen het dorpje door om aan de andere zijde bij het mooie restaurant ‘De Prins’ de lunch te gaan gebruiken.

Na de lunch gaan we dan nog enkele kilometers verder, naar Tiel, één van de oudste handelssteden aan de Waal. Tiel staat verder natuurlijk bekend als middelpunt van de Betuwe, en Tiel's Flipje werd er beroemd. Er is nog een echt museum aan hem (én aan de stad) gewijd, wat we in combinatie met een stadswandeling ook zullen bezoeken (als u heeft: museumkaart meenemen s.v.p.). In de

loop van de middag drinken we nog even koffie of thee in het museum, en daarna gaan we na deze drie-steden-tocht weer terug naar huis.

De deelnamekosten bedragen voor al het genoemde € 45,- per lid (evenals voor gezinsleden). Niet-leden betalen € 5,- meer. Wanneer u nog niet het gehele bedrag hebt overgemaakt, dan verzoeken wij u om het restant nog snel even over te maken op rekeningnummer NL44 INGB 0000 7509 78 t.n.v. Penningmeester Historische Vereniging te Vlaardingen.

Graag meteen ook (voor zover u dat nog niet eerder gedaan hebt) nog even apart uw naam en telefoonnummer opgeven bij Arie Ouwendijk, bij voorkeur per e-mail (arie@ouwendijk.nl) of anders per telefoon (010-4353322 of thuis 4342474), zodat we u wanneer nodig nog vlak voor het uitje kunnen bereiken.

nieuwe seizoen, waarvoor we al eerste afspraken gemaakt hebben, n.l. over ‘200 jaar Koninkrijk’ (en dan echt specifiek in de Vlaardingse setting) verteld door Harm Jan Luth. In de tweede lezing, door Peter Zuydgeest, gedenken we het feit dat het 50 jaar geleden is dat de laatste loggers uit Vlaardingen uitvoeren. Houdt u de data (onder voorbehoud) van dinsdag 21 (of 28) oktober en dinsdag 25 november alvast vrij! U leest de exacte data in ons volgende Tijd-Schrift.

Tot zover onze informatie voor de komende periode.
Graag tot ziens bij onze activiteiten.

Namens de werkgroep Ledenactiviteiten,
Arie Ouwendijk

De waterpoort in Tiel.
(www.wikipedia.nl)

De excursie begint in Culemborg.

Daarna bereiden we ons weer voor op het

Historische Vereniging Vlaardingen

internet: www.hvv-vlaardingen.nl

e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Oud worden zonder het te weten

Je hebt smartphones, iPads en tablets. Er zijn ook boeken. Een boek is een aantal bedrukte bladen papier die zijn ingebonden of genaaid. Laatst kocht ik er eentje. Wie wil weten, moet letters eten.

Het boek heette *'Oud worden zonder het te zijn'*, en daarover wilde ik wel wat weten. Achterop stond dat zou worden uitgelegd hoe je het leven de baas zou kunnen blijven. Het kan geen kwaad als zoiets nog eens wordt uitgelegd. Lezen dus. *Alles wat bestaat veroudert*. Ja, de Historische Vereniging ook. *De biologische en kalenderleeftijd zijn steeds meer van elkaar los te koppelen*. Klopt, door al die ledenactiviteiten wordt veroudering aardig uitgesteld. *Behalve met genen hebben we ook nog met omgevingsfactoren en toeval te maken*. Ook al weer waar, zo is een gemeentebestuur met een beetje cultureel besef voor een gezond leven van een Historische Vereniging zeker van belang. *In de westerse wereld is de levensverwachting in een eeuw tijd verdubbeld van 40 naar 80 jaar*. Dus ook hier meer mensen met een langere geschiedenis.

Wanneer U meer wilt weten *'Over vitaliteit en veroudering'* dan kunt u het boek *'Oud worden zonder het te zijn'* van Rudi Westendorp zelf lezen.

'Oud worden zonder het te weten' wordt u als (oud-)Vlaardinger in hevige mate wanneer u zichzelf te kort doet door geen kennis te nemen van de Jaarboeken, Tijdschriften, lezingen en excursies van de Historische Vereniging Vlaardingen. Bezorg een ander levenslust door hem of haar bewust te laten omgaan met oud worden.

Wijs mensen eens op de website www.hvv-vlaardingen.nl of op het e-mailadres info@hvv-vlaardingen.nl

